

לְיִשְׂרָאֵל (ירמיה ח כב), הַצִּירִי אֵין בְּגִלְעָד אִם רָפָא אֵין שָׁם וְכִי אֵין
 בגלעד סממני מרפא ורופא, כי מדוע לא עלתה אֶרֶכַת בת עמי,
 כלומר מדוע יתח לא הלך לפנחס שיתיר נדרו, שמתוך גסות רוחו
 אמר לא אלך אצלו שאני שופט ונגיד אלא הוא יבוא אצלי, וכן
 פנחס לא אבה לילך אליו. וה' לא היה חפץ שיפתח יקיים את נדרו
 אלא שיתירו אצל פנחס.
 הגמרא מביאה ראייה על כך שרצון ה' היה שיפתח לא יקיים את
 נדרו: וּבְתִיבֵי בִשְׁעָה שְׁהוּכִיחַ ה' את ישראל על שבנו במות שרף
 בניהם לעבודה זרה, שאפילו לפניו לא צויה לעשות כן (ירמיה יט ה),
 'אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא דִבַּרְתִּי וְלֹא עָלְתָה עָלַי לֵבִי'. והגמרא דורשת את
 הלשונות הכפולים שבפסוק, 'לֹא צִוִּיתִי' וְלֹא עָלְתָה
 עַל לִבִּי, שהם רומזים לשלושה אנשים שהקריבו את בנם לעולה
 שלא בצווי ה' ושלא כרצונו. מבארת הגמרא: 'אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי' זֶה
 בְּנֵי שֵׁל מִיִּשְׂרָאֵל בְּלֹא מִצְוָה, שבשעה שנלחם עם ישראל, וראה
 שעומדים הם לנצחו, שאל את עבדיו מה טיבה של אומה זו
 שנעשים להם ניסים כאלה, אמרו לו אברהם אביהם בן יחיד היה
 לו, וכשאמר לו הקב"ה הקריבנו לפני מיד הלך להקריבו, אמר
 להם אף אני בן בכור יש לי אלו ואקריבנו לשמים לרצות את
 הקב"ה, שְׁנֵאמַר (מלכים ב' ג כו) 'וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יָמְלָךְ תַּחְתָּיו
 וַיַּעֲלֵהוּ עֲלֵהָ, וְלֹא דִבַּרְתִּי' זֶה יִתְחַבֵּר, שהקריב את בנו כמבואר
 לעיל. וְלֹא עָלְתָה עָלַי לִבִּי' זֶה יִצְחָק בֶּן אֲבִירָה, שאף על פי שהקב"ה
 צוה את אברהם שיעלהו לעולה, לא עלתה על לבו שישחטוהו,
 אלא רק לנסותו בא מפני קטרונו של השטן.
 אֲמַר רַבִּי בְרַבְרָה, אֵף בִּנְסַת יִשְׂרָאֵל שְׁאֵלָה שְׁלֹא כְּהוֹנֵן, וְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ
 הוּא הַשִּׁיבָה כְּהוֹנֵן, שְׁנֵאמַר (דברים יג) 'וְנִדְעָה נִדְפָּה לְדַעַת אֵת ה'
 בְּשָׁחַר בְּכֹן מוֹצָאוֹ, וְיָבֹא בְּנֵשֶׁם לָנוּ' – כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל בְּקִשָּׁה
 אֵת ה' כְּמוֹ הַבּוֹקֵר, שִׁכְשְׁרוּהָ אֲדָם תַּחֲלִיל אוֹרוֹ הוּא בְטוֹחַ שִׁינָא
 הַשֶּׁמֶשׁ עַל הָאָרֶץ, כֵּן יִהְיֶה הָרוּךְ לְדַעַת אֵת ה' בְטוֹחַ שִׁינָא, וְכֵן
 יִשְׁפַע עֲלֵינוּ רוּב טוֹבוֹ כְּגֵשֶׁם הַיּוֹרֵד בִּשְׁפַע וּמִשְׁבִּיעַ אֶת
 הָאֲדָמָה, אֲמַר לֵה הַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא לִכְנַסַּת יִשְׂרָאֵל, בְּתִי, אֵת
 שְׁוֹאֵלֶת דָּבָר שֶׁפְּעָמִים מִתְבַּקֵּשׁ וּפְעָמִים אֵינוֹ מִתְבַּקֵּשׁ, שִׁבְיָקֶשֶׁת
 לְדַמּוּת הַשְּׁפַעֲתִי עֲלֶיךָ לְגֵשֶׁם הָרִצּוֹ בִּימּוֹת הַחֲזוּרָה, וְאֵינוֹ רִצּוֹ
 בִּימּוֹת הַחֲמָה, וְזוּהִי בְקִשָּׁה שְׁלֹא כְּהוֹנֵן, אֲבָל אֵינִי אֹהֶיָה לָךְ כְּדָבָר
 מִתְבַּקֵּשׁ לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (שם יד ט) 'אֹהֶיָה בְּכָל יִשְׂרָאֵל', וְהֵטֵל נֶצֶךְ
 לְעוֹלָם אֵפִילוֹ בִּימּוֹת הַחֲמָה.
 וְעִיר שְׁאֵלָה כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל מִתְבַּקֵּשׁ שְׁלֹא כְּהוֹנֵן, וְהַשִּׁיבָה כְּהוֹנֵן,
 שְׁאֵמַר לְפָנָיו (שיר השירים ח ו), רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, 'שִׁמְנִי בְּחוֹתֶם עַל
 לֶבֶךְ בְּחוֹתֶם עַל וְרוּעֶךְ' – תִּרְאֶה וְתוֹכוֹר אוֹתִי בְּמִידָה שְׂרֹאָה אֲדָם
 חוֹתֶם הַקְּבֹעַ עַל זְרוּעוֹ אוֹ כִּנְגַד לְבֹ, אֲמַר לֵה הַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא,
 בְּתִי, אֵת שְׁוֹאֵלֶת דָּבָר שֶׁפְּעָמִים נִתְּאָה וּכְשֶׁחֹרֵךְ עֲרוֹם, וּפְעָמִים אֵינוֹ
 נִתְּאָה וּכְשֶׁלְבוֹשׁ בְּגָדָיו, וְזוֹ בְקִשָּׁה שְׁלֹא כְּהוֹנֵן, אֲבָל אֵינִי אֹהֶיָה לָךְ
 דָּבָר שֶׁנִּתְּאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (ישעיה מט טז) 'הֵן עַל בְּפִים תִּקְרִי, וְכֵן
 הִיד נִרְאִית לְאָדָם כָּל שַׁעַה, אֵף כְּשֶׁלְבוֹשׁ בְּגָדָיו.
 שְׁנִי בְּמִשְׁנָה: אֵין שְׁוֹאֵלִין אֵת הַנֶּשֶׁמִּים כִּי' אֵלָּא סוֹמֵךְ לְגִשְׁמִים.
 כְּבָרִיךָ – סִבְרוֹ הַחֲכָמִים, שְׁאֵלָה וְהוֹפְרָה לְדָא מִלְתָּא וְדָבָר אַחֵר
 הֵיא, וְקָרָא הַמִּשְׁנָה אֵף לְהוֹכִיר בְּלִשׁוֹן שְׁאֵלָה, וְכוּנְתָה לומר
 שאֵין מוֹכִירִים אֶת הַגִּשְׁמִים בְּאִמְרַת 'מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם'
 אֵלָּא סוֹמֵךְ לְגִשְׁמִים. וְאֵם כֵּן יֵשׁ לְבַרר מֵאֵן תִּנָּא – מִיָּדוֹ הַתִּנָּא
 הַסּוֹבֵר שֶׁתַּחֲלִיל זְמַן הַזְּכֵר גִּשְׁמִים הוּא סוֹמֵךְ לְגִשְׁמִים, שִׁסְבֹּרַת
 הַמִּשְׁנָה כְּמוֹתוֹ. אֲמַר רַבָּא, מִשְׁתַּנּוּ כְּדַעַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵיא, דְּאֲמַר
 בְּבִרְיָתָא שְׁהוּבָא לְעִיל (ב) שֶׁמִּתְחִלִּים לְהוֹכִיר גְּבוּרוֹת גִּשְׁמִים
 מִשְׁעַת הַתַּחֲלִית שֶׁל לולב, כְּלוֹמַר מִשְׁמַנִּי עֲצַרְת שְׁבוּ מִנְחִים הַלּוּלָב
 מִלִּטְלוֹ שׁוֹב, שׁוּזוֹ הַזֶּמֶן הַסּוֹמֵךְ לְגִשְׁמִים. אֲמַר לֵה אֲבִי לְרַבָּא,
 אֲפִילוֹ תִּימָא – אֲפִילוֹ אִם תֹּאמַר שְׂרָבִי אֲלִיעֹזֵר הֵיא, הַסּוֹבֵר
 שֶׁמִּזְכִּירִים גִּשְׁמִים כְּבֵר מִיּוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁל סוּכּוֹת, אֲפִשֵׁר לִישֵׁב
 שְׁשֵׁאֲלָה לְחוּד וְהוֹפְרָה לְחוּד, וְאֵין כּוּנְתָה הַמִּשְׁנָה אֵלָּא לְשֵׁאֲלָה וְתֵן
 טַל וּמִטְרָה.
 וְאֵיכָא דְּאֲמַרִּי – יֵשׁ שְׁאִמְרוּ זֹאת כֵּךְ, לִימָא – שְׁמָא נִאֲמַר שְׁשֵׁאֲלָה
 וְהוֹכִירָה דְּבַר אַחַד הֵם, וְכוּנְתָה הַמִּשְׁנָה לומר שאֵין מוֹכִירִים אֶת
 הַגִּשְׁמִים אֵלָּא סוֹמֵךְ לִזְמַנָּם,

עוֹרְפִילָא – גִּשְׁמִים דְּקִים, אֲפִילוֹ לְפָרְצִידָא דְּתוּתִי קָלָא – לַגְרַעֲנִי
 שֶׁתַּחַת גּוֹשׁ הַקֶּרֶקֶע מְהִירָא לֵה – מוֹעִיל לוֹ שִׁתְחִיל מִיד לְבַצְבֵּץ
 וְלַצְמוּחַ. מְבֹאֵר הַגְּמָרָא: מֵאֵי עוֹרְפִילָא – מֵהַ מִשְׁמַעוּתָהּ שֶׁל תִּיבַת
 עוֹרְפִילָא, עוֹרֵי פִילִי – הַתְעוֹרְרוּ סוּדִים שְׁבֹאֲרֵךְ, שֶׁגֶשֶׁם דֵּק נִכְנַס
 לְאוֹתָם בְּקַעִים וּמִצְמִיחַ אֶת הַתְּבוּאָה הַטְּמוּנָה בָּהֶם.
 וְאֲמַר רַבָּא, הֵיא צוֹרְפָא מְרַבֵּן – תַּלְמִיד חֲכָם צַעִיר וְחָרִיף, דְּמִי
 לְפָרְצִידָא דְּתוּתִי קָלָא – דּוּמָה לַגְרַעֲנִי שֶׁתַּחַת הַקֶּרֶקֶע, דְּבִינֵן דְּנִבְט
 בְּנֵט – מִשְׁעָה שֶׁמִּתְחִיל לְבַצְבֵּץ הוּא צוּמָח וְעוֹלָה, כֵּךְ תַּלְמִיד חֲכָם
 כִּיּוֹן שִׁינָא שְׁמוֹ הֵיא הוּא הוֹלֵךְ וְגוֹל.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִמְרוֹת נוספות בעֵין 'צוֹרְפָא מְרַבֵּן': וְאֲמַר רַבָּא,
 הֵיא צוֹרְפָא מְרַבֵּן דְּרִתָּח – תַּלְמִיד חֲכָם הַמִּמְהָר לְכַעֲסוֹ, יֵשׁ לְדוּנוֹ
 לְכַף זְכוּת וְלומר שְׁאוֹרְרִיתָא הוּא דְּקָא מִתְרַתָּא לֵה – הַתּוֹרָה שְׁהוּא
 לומֵד מִרְחִיבָה אֶת לִיבּוֹ, וּמוֹתוֹךְ כֵּךְ הוּא כּוֹעֵס וְשֵׁם אֵל לִיבּוֹ כָּל
 דְּבַר, שְׁנֵאמַר (ירמיה כג כט) 'הֲלוֹא כֵה דְּבָרִי בְּאֵשׁ נָאִם ה'', הִרִי שְׁדַּבְרִי
 תּוֹרָה נִמְשָׁלוֹ לֹאשׁ הַמַּחֲמַמַּת אֶת כָּל הַגּוֹף.
 וְאֲמַר רַב אֲשִׁי, כָּל תַּלְמִיד חֲכָם שְׁאֵינוֹ קָשָׁה בְּכֻזָּל – שְׁאֵינוֹ כּוֹעֵס
 וְנוֹהָג עִם תַּלְמִידָיו בִּיד קָשָׁה כְּשֶׁצָּרִיךְ לְהִטִּיל עֲלֵיהֶם אִימָה, אֵינוֹ
 תַּלְמִיד חֲכָם, שְׁנֵאמַר (שם) 'הֲלוֹא כֵה דְּבָרִי וְגו' וּכְפָשִׁישׁ יַפְצִין סָלַע',
 וְיֵשׁ לְדַרְשׁוֹ שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב לומר, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁפְּטִישׁ מְפּוֹרָץ סָלַע
 מְרֹוב חוּזָק, כֵּךְ תַּלְמִיד חֲכָמִים צָרִיכִים לְהִיטִיל קִשִּׁים וּקְפָדִים
 וְלְהִטִּיל אִימָה עַל הָעַם שִׁילּוֹב בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה. אֲמַר לֵה רַבִּי אֲבָא
 לְרַב אֲשִׁי, אֲתוּן מְהֵרָה מִתְּנִיתוֹ לֵה – אֲתֵם לְמַדְתֶּם דְּבַר זֶה מִהַפְסוֹק
 'וּכְפָשִׁישׁ יַפְצִין סָלַע', אֲנִי מְהֵרָה מִתְּנִינוּ לֵה – אֲנִי לְמַדְנִי זֹאת
 מִפְּסוֹק זֶה, דְּבָרִיב (דברים ח ט) 'אֲרֵץ אֲשֶׁר אֲבִיָּה בְּרִזָּל', אֵל תִּקְרִי
 'אֲבִיָּה' אֲלֵא 'בּוֹנִיָה' – יֵשׁ לְדַרְשׁוֹ הַפְּסוֹק כֵּאלִילוֹ נִאֲמַר בּוֹ 'אֲרֵץ אֲשֶׁר
 בּוֹנִיָה בְּרִזָּל', וְכוּנְתָה הַכְּתוּב לְתַלְמִיד חֲכָמִים הַעוֹסְקִים בְּבִינָיו שֶׁל
 עוֹלָם, וְכֵן לומר שֶׁמַּעֲלָתָה שֶׁל אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל הִיא שֶׁתַּלְמִיד
 חֲכָמִים שְׁבָה קִשִּׁים כְּבֻרָל.
 אֲמַר רַבִּינָא, אֲפִילוֹ חֵב, מִיָּבֵץ לֵה לֹאִינִשׁ לְמִלְיָה נִפְשִׁיָה בְּנִחוּתָא
 – צָרִיךְ אֲדָם לְהִרְגִּיל עֲצֻמוֹ לְהַתְנַהֵג בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, שְׁנֵאמַר
 (קהלת יא ט) 'וְהֵסֵר בְּעַם מִלְיָד' וְגו'.
 אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר כְּהִנָּה אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן, שְׁלִשָּׁה אֲנָשִׁים שְׁאֵלוּ מֵה'
 דְּבַר שְׁלֹא כְּהוֹנֵן – שְׁלֹא בְּאוּפֹן הָרְאוּי, שְׁעַל פִּי דְּבָרֵיהֶם יִכְלוּ לְבּוֹא
 לִידֵי תַקְלָה, לְשִׁנֵּים מֵהֶם (הַשִּׁיבוּהוֹ) [הַשִּׁיבוּם] כְּהוֹנֵן – הַקְּבָה זִימֵן
 לֵהם מְבוּקֶשׁ בְּאוּפֹן הָרְאוּי, לֵהם, וְלִאֲחֵר הַשִּׁיבוּהוֹ שְׁלֹא כְּהוֹנֵן –
 לֹא נִזְדַּמֵּן לוֹ מְבוּקֶשׁ בְּאוּפֹן הָרְאוּי לוֹ. וְאֵלוֹ הֵן: אֲלִיעֹזֵר עֶבֶד
 אֲבִירָה, וְשֵׁאוֹל בֶּן קִישׁ, וְיִתְחַבֵּר הַגְּלִיעָדִי.
 רַבִּי יוֹנָתָן מְבַאֵר אֶת דְּבָרֵיו: אֲלִיעֹזֵר עֶבֶד אֲבִירָה שְׁאֵל כְּהוֹנֵן,
 דְּבָרִיב כְּשִׁבִּיקֶשׁ אֲלִיעֹזֵר מִתְבַּקֵּשׁ שִׁינָא לְפָנָיו אֶת הַנְּעִירָה
 הָרְאוּיָה לִיצְחָק (בְּרֵאשִׁית כד יד), 'וְהָיָה הַנְּעִירָה אֲשֶׁר אוֹמֵר אֵלֶיךָ הַטִּי
 נָא בֶרֶךְ וְגו' וְאֲמַרְהָ שְׁתֵּה וְגַם גְּמִלִיק אֲשִׁקָּה, אֲתָה הַכֹּחֵת לְעֶבְדְּךָ
 לִיצְחָק, וְנִרְאֶה מִדְּבָרָיו שֶׁהַנְּעִירָה הָרְאוּשָׁנָה שֶׁתִּנָּה כֵּן, יֵדַע בַּה
 שְׂרֹאִיָה הִיא לִיצְחָק וְיִתְחַבֵּר, וְשֵׁלָא כְּהוֹנֵן בִּיקֶשׁ, שֶׁלְדַּבְּרֵיו יָכוֹל –
 יִתְחַבֵּר שֶׁתִּהְיֶה אֲפִילוֹ חִינָּתָא וְאֲפִילוֹ סוּמָא, וְלֹא יִבְחִין בִּכֵּךְ, כְּגוֹן
 שֶׁתִּלָּךְ עַל רַגְלֵי שֶׁל עֵץ אִם שִׁיחִיו עֵינָיָה יָפוֹת וְלֹא תִרְאֶה בָּהֶם כָּלָל.
 וְאֵף עַל פִּי כֵן הַקְּבָה הַשִּׁיבוֹ כְּהוֹנֵן, וְנִזְדַּמֵּן לוֹ רַבָּקָה שְׁלֹא הִיָּה בַּה
 מוֹם כָּלָל.
 שְׁאוֹל בֶּן קִישׁ שְׁאֵל כְּהוֹנֵן, דְּבָרִיב בַּעַת שְׁבִיקֶשׁ שְׁאוֹל הַמֶּלֶךְ
 אִישׁ שִׁילָחָם עִם גְּלִית, שֶׁהִכְרִיז וְאֲמַר (שְׁמוּאֵל א' יז כה) 'וְהָיָה הָאִישׁ
 אֲשֶׁר יִבְּנֵנוּ יִשְׁרָנוּ הַמֶּלֶךְ עֲשֵׂר קְדוֹל וְאֵת בְּתוֹ יִתֵּן לוֹ', וְלְדַבְּרֵיו יָכוֹל
 הִיָּה לְהִיטִיל אִישׁ זֶה אֲפִילוֹ עֶבֶד כְּנַעֲנִי אוֹ אֲפִילוֹ מְמוֹר, שְׁלֹא יוֹכֵל
 לִיתֵּן לוֹ אֶת בָּתוֹ. וְאֵף עַל פִּי כֵן הַקְּבָה הַשִּׁיבוֹ כְּהוֹנֵן, וְנִזְדַּמֵּן לוֹ דּוֹד
 שֶׁל הִיָּה בּוֹ חֲסוֹרֵן כָּלָל.
 יִתְחַבֵּר הַגְּלִיעָדִי שְׁאֵל כְּהוֹנֵן, דְּבָרִיב בַּעַת שְׁבָא לְהַלָּחֵם בְּבִנֵי
 עַמּוֹן, שְׁנֵדֵר נִדְרָ לֵה' וְאֲמַר (שׁוֹפְרִים יא לא) 'וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא
 מִדְּלָתִי בֵּיתִי וְגו' לְקָרָאִי בְּשׁוּבִי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן, וְהָיָה לֵה'
 וְהַעֲלִיתָהוּ עוֹלָה, וְלְדַבְּרֵיו יָכוֹל לְהִיטִיל הַדְּבַר הָרָאשׁוֹן שִׁינָא
 לְקָרָאִתוֹ שְׁאוֹתוֹ נִדְרָ לְהַקְרִיב אֲפִילוֹ דְּבַר מְמָא, כְּגוֹן כָּלָב אוֹ חוּזִיר
 שְׁאֵינִים כְּשִׁרִים לְהַקְרִיבָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְהַקְּבָה הַשִּׁיבוֹ שְׁלֹא כְּהוֹנֵן
 וְנִזְדַּמֵּן לוֹ בְּתוֹ לְצַאת רָאשׁוֹנָה לְקָרָאִתוֹ, וְהִיָּה צָרִיךְ לְקִיִּים אֶת
 נִדְרוֹ לְהַקְרִיבָה לְעוֹלָה. וְהִיָּה דְּקָאֲמַר לֵה' יִרְמִיָּהוּ הַנְּבִיא בְּבּוֹאָתוֹ

תענית דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום ראשון) קיט

היא – לפני שבאים לשאול גשמים מרצים ומפייסים את הקב"ה
בהזכרת גבורתם שיורידם בעיתם לברכה, **אֵלָא סופו** – בסוף ימות
הגשמים, **מאי ריצוי שאלה איכא** – מה שייך לרצות עוד אחר שאין
לעולם צורך בהם. מסיקה הגמרא: **אֵלָא מתוורתא ברעולא**.
אמר רבי אפי אמר רבי יוחנן, הלכה כרבי יהודה שמתחילים להזכיר
גשמים בתפילת מוסף של שמיני עצרת, ומפסיקים להזכירם
בתפילת מוסף של יום טוב הראשון של פסח.
אמר ליה רבי יוחנן, **אמר רבי יוחנן** הכי – האם כך
אמר רבי יוחנן, שהלכה כרבי יהודה שמתחילים להזכיר בשמיני
עצרת, והתנן במשנה להלן (ה), **בשלישה במרחשון שואלין את**
השמים, דברי חכמים. **רבן גמליאל אומר**, **בשבעה בו**, שהוא
חמשה עשר יום לאחר חג הסוכות, כדי שיגיע האחרון שבישראל
מירושלים לנהר פרת. **ואמר רבי אלעזר**, **הלכה כרבן גמליאל**.
והגמרא סברה ששאלה והזכרה שוים ובמקום ששואל מזכיר, ואם
כן ההלכה היא שמתחילים להזכיר רק בו' חשוון. **אמר ליה רבי**
אסי לרבי זירא, **גברא אנבא קא רמית** – וכי שייך להקשות מדברי
אדם אחד על דברי חבירו, שאכן רבי יוחנן סובר שהלכה כרבי
יהודה, ורבי אלעזר סובר שהלכה כרבן גמליאל. **איבעית אימא** –
אם תרצה תוכל ליישב זאת כך, לעולם אינם חולקים, **ולא קשיא**,
באן לשאול – רבן גמליאל עסק בזמן שאלת גשמים, ובוזא אמר רבי
אלעזר שהלכה כמותו, **באן להזכיר** – ורבי יהודה עסק בזמן
הזכרתם, ובוזא אמר רבי יוחנן שהלכה כמותו, ואינו דומה זמן
שאלת גשמים לזמן הזכרתם.
הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יוחנן, שפסק לעיל כרבי יהודה
שמתחילים להזכיר גשמים בשמיני עצרת. מקשה הגמרא: **והאמר**
רבי יוחנן, **במקום ששואל מזכיר**, ומשמע מדבריו שבשמיני שואל
אינו מזכיר, ואם כן כיצד מזכירים גשמים בשמיני עצרת, והרי אין
שואלים ביום טוב. מתרצת הגמרא: **ההוא להפסקה אימא** – מה
שאמר שבמקום שאינו שואל אינו מזכיר, הוא רק לענין זמן
ההפסקה, שבשפוסקים מלשאל בערב פסח פוסקים גם מלהזכיר,
אבל לגבי תחילת אמירתם, מתחילים להזכיר בשמיני עצרת ואין
שואלים עד לאחר החג.
שואלת הגמרא: **והאמר רבי יוחנן**, **התחיל להזכיר מתחיל לשאול**,
פסק מלשאל פוסק מלהזכיר, הרי שלדעתו דין שאלה והזכרה
שוה גם בתחילתם, ומוכח שמתחיל להזכיר בשמיני עצרת
שאינ בו שאלת גשמים. מתרצת הגמרא: **אֵלָא לא קשיא**, **הא לן** –
מה שאמר רבי יוחנן שמתחיל להזכיר רק משעה שמתחיל לשאול,
הוא לבני בבל שיש להם תבואה ופירות בשדה כל חודש תשרי,
ולכך מתחילים להזכיר רק בו' חשוון, **הא להו** – ומה שאמר
שהלכה כרבי יהודה שמתחילים להזכיר בשמיני עצרת, הוא לבני
ארץ ישראל שקוצרים את התבואה בניסן ואוספים בתשרי, ואין
חשש להתחיל להזכיר מתשרי.
שואלת הגמרא: **מאי שניא לדין** – במה שונים אנו בני בבל,
שמתחילים להזכיר בחשוון משום דאית לן פירי כדכא – שיש לנו
תבואה ופירות בשדה, לדידהו נמי – הלא אף לבני ארץ ישראל יש
טעם לדחות את ההזכרה לחשוון, שהרי אית להו עולי גליליים
הצריכים לחזור לבתיהם, והגשמים יכבדו עליהם את הדרך.
מתרצת הגמרא: **כי קאמר רבי יוחנן** – כשאמר רבי יוחנן שהלכה
כרבי יהודה ומתחילים להזכיר משמיני עצרת, **בזמן שאין בית**
המקדש קיים ואין עולי רגלים אמר זאת.
מוסיפה הגמרא: **השתא דאית להבי** – כעת שבאת להבנה זו שיש
חילוק בין זמן שבית המקדש קיים לשאינו קיים, אפשר לומר דהא
והא לדידהו – בין מה שפסק כרבי יהודה ובין מה שאמר שמתחיל
להזכיר רק כשמתחיל לשאול הוא לבני ארץ ישראל, **ולא קשיא**,
באן בזמן שבית המקדש קיים, ומזמנת עולי הרגלים מאזורים זאת
עד ו' חשוון, **ובאן בזמן שאין בית המקדש קיים**, ומתחילים להזכיר
משמיני עצרת.
מבררת הגמרא: **ואנן דאית לן תרי יומי**, **היכי עבדינן** – אנו בני בבל
שעושים מספק שני ימים טובים, באיזה יום של שמיני עצרת

ורבי יהושע היא, דאמר שמתחילים להזכיר גבורות גשמים משעת
הנחתו של לולב, והיינו בשמיני עצרת שהוא הזמן הסמוך ביותר
לגשמים. **אמר רבא**, **אפילו תימא** – אפילו אם תאמר שרבי אלעזר
היא, הסובר שמתחילים להזכיר מיום טוב הראשון של סוכות, יש
ליישוב ששאלה להודו והתפלה להודו, ואין כוונת המשנה אלא
לשאלה.
שנינו במשנה: **רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה בו' ביום טוב**
אחרון של חג האחרון מזכיר הראשון אינו מזכיר, ביום טוב
הראשון של פסח הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר.
הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יהודה: **ורמיהו** – יש להקשות
על כך ממה ששנינו להלן (ה), **עד מתי שואלין את השמים**, **רבי**
יהודה אומר, **עד שיעבור הפסח**. **רבי מאיר אומר**, **עד שיעבור חודש**
ניסן, מבואר במשנה זו שלדעת רבי יהודה בימי חול המועד של
פסח עדיין שואלים גשמים, ומסתבר שהוא הדין לענין הזכרתם,
ובמשנתנו התבאר שלדעת רבי יהודה מפסיקים להזכיר כבר ביום
טוב הראשון של פסח.
מתרצת הגמרא: **אמר רב חסדא**, **לא קשיא**, **באן לשאול ובאן**
להזכיר – משנתנו עוסקת בענין הזכרת גשמים והמשנה להלן
עוסקת בשאלתם, ואין ללמוד מכך ששואלים עד אחר הפסח שגם
מזכירים עד זמן זה, אלא **מישאל שאל ואיל** – לשאול ממשיך
והולך עד שיעבור הפסח, אבל **להזכיר**, **ביום טוב הראשון פסיק**.
אמר עולא, **הא דרב חסדא** – תירוצו של רב חסדא, **קשיא בתמין**
לשנים ובקשין לעינים, שהלא קל וחומר הוא, ומה במקום שאינו
שואל – אם בתפילת מוסף של שמיני עצרת שאינו שואל את
הגשמים שהרי אין בה ברכת השנים, הרי הוא מזכיר את הגשמים,
במקום ששואל אינו דין שיהא מזכיר – בתפילת חול המועד של
פסח ששואל את הגשמים, ודאי שמוזכר, וכיצד אמר רב חסדא
ששואל ואינו מזכיר.
אֵלָא אמר עולא, יש ליישב את הסתירה באופן אחר, **תרי תנאי**
אליבא דרבי יהודה – משניות אלו נשנו על ידי שני תנאים שנחלקו
בדעת רבי יהודה, התנא במשנתנו סובר שלדעת רבי יהודה
מפסיקים לשאול ולהזכיר ביום טוב הראשון של פסח, ואילו התנא
של המשנה להלן (ה) סובר בדעתו ששואלים ומזכירים עד
שיעבור הפסח.
תירוצו נוסף: **רב יוסף אמר**, **מאי עד שיעבור הפסח** ששנינו להלן,
עד שיעבור שלח צפור הראשון והמתפלל תפילת שחרית, הוירד
לפני התיבה ביום טוב ראשון של פסח, ולאחר מכן שוב אין
שואלים, וכמבואר במשנתנו. **אמר ליה אביי**, **לרב יוסף**, **שאלה ביום**
טוב מי איכא – וכי שואלים את הגשמים ביום טוב, והרי ברכת
השנים אינה נאמרת אלא בחול, וכיצד אמר רבי יהודה ששואלים
את הגשמים עד לאחר תפילת שחרית של יום טוב ראשון של
פסח. **אמר ליה רב יוסף לאביי**, **אין**, **שואל מתוך רגל** – המתרגם את
דרשת יום טוב לקהל, היה מברך בתוך דבריו ברכת השנים ושואל
בה את הגשמים. מקשה הגמרא: **וכי מתוך רגל שואל דבר שאינו**
צריך לצבור, והרי נסתיימו ימות הגשמים. מסיקה הגמרא: **אֵלָא**
מתוורתא ברעולא – התירוץ המחזור והברור הוא כדברי עולא
שנחלקו תנאים בשיטת רבי יהודה.
תירוצו נוסף: **רבא אמר**, **מאי עד שיעבור הפסח**, **עד שיעבור תחילת**
זמן שחיטת הפסח, שהוא בחצות היום של ערב פסח. כלומר,
בתפילת שחרית עדיין שואלים, אולם במנחה של ערב פסח שוב
אין שואלים. ואילו סוף זמן הזכרת גשמים הוא לאחר מכן,
בתפילת שחרית של יום טוב ראשון של פסח, כמבואר במשנתנו.
ובתחילתו בן סופו – כדין הנוהג בתחילת ימות הגשמים, כך הוא
בסוף עונתם, **מה תחילתו מזכיר אף על פי שאינו שואל** – כשם
שמתחיל להזכיר בשמיני עצרת, ואינו שואל עד לאחר החג, **אף**
סופו מזכיר אף על פי שאינו שואל – ממשיך להזכיר עד יום טוב
ראשון של פסח, אף שפסקו מלשאל בערב פסח. **אמר ליה אביי**
לרבה, **בשלישה תחילתו** – מובן דין זה שבתחילת ימות הגשמים,
הוא מזכיר לפני שמתחיל לשאול, כיון שהתפלה נמי ריצוי שאלה

המשך ביאור למס' תענית ליום ראשון עמ' ב

1 נתחיל להזכיר. אָמַר רַב, מִתְחִיל לְהִזְכִּיר בְּמוֹסָפִין שֶׁל הַיּוֹם
2 הָרִאשׁוֹן, וּפּוֹסֵק מִלְּהִזְכִּיר בְּמִנְחָה שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם, מִשּׁוּם שִׁיתֵּכֶן
3 שֶׁהוּא יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל סוֹכוֹת, וְאִין לְהִתְחִיל אִלָּא בְּמוֹסָף שֶׁלִּמְחֵרֶת,
4 וְכֵן אֵינוֹ מְזַכֵּיר בְּתַפִּילַת עֶרְבִית וְשַׁחֲרִית שֶׁל הַיּוֹם הַשֵּׁנִי, וְחֻזֵּר
5 לְהִזְכִּיר בְּמוֹסָפִין שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם. אָמַר לָהּ שְׁמוּאֵל לְאֻמּוֹרָאִים
6 שֶׁאִמְרוּ לִפְנֵי דְּבַרֵּי רַב, פּוֹקוּ [צאו] וְאִמְרוּ לֵיהּ לְאַבָּא [לרב] דְּבַר
7 זֶה, וְכִי אַחֵר שְׁעֵשִׂיתוּ קוֹדֵשׁ – שֶׁהִזְכַּרְתָּ גַּשְׁמִים בְּמוֹסָף שֶׁל הַיּוֹם

8 הָרִאשׁוֹן, וְהִעֲדַת עֲלִיו שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ הוּא, תַּעֲשֶׂהוּ חוּל – תִּימְנַע
9 מִלְּהִזְכִּיר בּוֹ גַּשְׁמִים בְּתַפִּילַת מִנְחָה, וְתִנְהַג בּוֹ כְּחוּל הַמוֹעֵד. אָלָּא
10 אָמַר שְׁמוּאֵל, מִתְחִיל לְהִזְכִּיר בְּמוֹסָפִין וּבְמִנְחָה שֶׁל הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן,
11 וְנוֹהֵג אֶת כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם כְּקוֹדֵשׁ, וּפּוֹסֵק מִלְּהִזְכִּיר בְּעֶרְבִית וְשַׁחֲרִית
12 שֶׁל הַיּוֹם הַשֵּׁנִי, מִסַּפֵּק שֶׁמָּא שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ הוּא, וְאִין מְזַכִּירִים בּוֹ
13 גַּשְׁמִים בְּתַפִּילוֹת אֵלּוּ, וְחֻזֵּר וּמִתְחִיל לְהִזְכִּיר בְּמוֹסָפִין שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם.